

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra obecné zootechniky a etologie

Kynologie v policejní praxi, středisko metody pachové identifikace

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: **Dr. Ing. Naděžda Šebková**

Diplomant: **Bc. Jaroslav Svoboda**

2010

©

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: **Kynologie v policejní praxi, středisko metody pachové identifikace** vypracoval samostatně a použil jen pramenů, které cituji a uvádím v příložené bibliografii.

V Praze, dne

.....

podpis studenta

Děkuji Dr. Ing. Naděždě Šebkové za odborné vedení a rady, které mi pomohly při zpracování diplomové práce. Dále bych chtěl poděkovat panu Oldřichu Cachovi ze střediska metody pachové identifikace Hradec Králové, který mi umožnil získávat podklady a cenné informace pro tuto práci.

AUTORSKÝ REFERÁT

Úplný název této diplomové práce zní: Kynologie v policejní praxi, středisko metody pachové identifikace. Tato práce řeší některé otázky použití speciálně cvičených služebních psů při olfaktorické komparaci pachových stop zajištěných na místě trestných činů. Teoretická část se zabývá obecně odorologií a jejím členěním na kriminalistickou olfaktoriku, čili objektivní zkoumání pachů pomocí přístrojů a na kriminalistickou olfaktoriku, která zkoumá pachové stopy z míst trestných činů za pomoci čichu speciálně cvičených psů ve středisku metody pachové identifikace. Dále je zde rozepsána samotná metoda pachové identifikace, historie vzniku středisek metody pachové identifikace a některé právní aspekty olfaktorické komparace pachových stop. Praktická část se zabývá výcvikovými metodami služebních psů ve středisku metody pachové identifikace. Je zde rozvedena statistika výslednosti práce služebních psů zařazených ve středisku metody pachové identifikace Hradec Králové v období let 2000 – 2005. V tomto období bylo zajištěno celkem 5323 otisků pachových stop z toho 406 otisků pachových stop u násilné trestné činnosti což je 7,6 % a 4646 otisků pachových stop u majetkové trestné činnosti, které tvoří 87,2 %. Z celkového počtu zajištěných pachových stop z míst trestných činů, bylo 932 otisků pachových stop ztotožněno s konkrétní osobou, což činí 17,5 %. Dále pak zde popisují nový technický prostředek při manipulaci s pachovými konzervami a stojan do kóje pro vodorovné uložení pachových konzerv při samotné olfaktorické komparaci.

Klíčová slova

- odorologie, - olfaktorika, - olfaktorika, - pachová identifikace, - pachové konzervy

ABSTRAKT

The title of this diploma thesis is Cynology in police practice, department of odour identification method. This work solves some problems of using specially trained police dogs during olphactoric comparison of odour traces gained at crime scene. The theoretical part deals, in general, in odouology which is further divided into criminalistic olphactronics, i.e. objective examination of odours by means of devices, and criminalistic olphactorics which examines odour traces from crime places by means of smell sense of specially trained dogs in the department of odour identification method. The method of odour identification, history of departments of odour identification method and some legal aspects of olphactoric comparison of odour traces are described here. Practical part deals in training methods of police dogs in these departments. There are statistic data of working results of the police dogs of the department of odour identification method in Hradec králové during the years 2000-2005. There were 5323 samples of odour traces gained together in this period. From the total number of samples 406 of them were gained in cases of violent criminal activity, that is 7,6 %, and 4646 samples were gained in cases of property criminal activities which takes 87,2 %. From the total number of odour traces gained at the crime scene were then 932 samples identified as a concrete person which takes 17,5%. A new technical device when handling odour cans and a stand for horizontal storage of odour cans during the olphactoric comparison itself are also described here.

Key words:

- odouology, - olphactronics, - olphactorics, - odour identification, - odour can

OBSAH

1. ÚVOD	10 - 11
2. CÍL PRÁCE	12
3. LITERÁRNÍ REŠERŠE	13 - 32
3.1. Teorie pachu	13 - 14
3.2. Identifikace pachu	14 - 15
3.2.1. Olfaktronika	15 - 16
3.2.2. Olfaktorika	17
3.3. Metoda pachové identifikace	18 - 29
3.3.1. Postup při snímání pachové stopy (OPS)	18 - 22
3.3.2. Postup při odběru pachového vzorku osoby (PVO)	23 - 25
3.3.3. Olfaktorická komparace – metoda pachové identifikace (MPI)	25 - 27
3.3.4. Varianty porovnání pachů	27
3.3.5. Materiálně technické vybavení pracoviště metody pachové identifikace	28 - 29
3.4. Historie metody pachové identifikace	29 - 30
3.5. Právní aspekty metody pachové identifikace	30 - 32
4. MATERIÁL A METODY	33 - 38
4.1. Metoda výcviku služebního psa s použitím pamlsku	33 - 36
4.1.1. Výběr psa	33
4.1.2. Kontakt psovoda se psem	33
4.1.3. Příprava nácviku mimo kóji a v kóji	33
4.1.4. Nácvik zájmu o načichávání do pachové konzervy v ruce a vyhledávání v řadě	33 - 34
4.1.5. Načichávání a vyhledávání vlastního pachu psovoda	34 - 35
4.1.6. Načichávání a vyhledávání cizího pachu	35
4.1.7. Načichávání a vyhledávání více cizích pachů v jednom dni	35
4.1.8. Přejít na praktické případy	36
4.1.9. Praktické použití	36

4.1.10. Udržovací trénink	36
4.2. Mechanické kleště pro manipulaci s pachovými konzervami	36
4.3. Stojan do kóje pro vodorovné uložení pachových konzerv	37
4.4. Analýza výslednosti olfaktorické komparace střediska metody pachové identifikace Hradec Králové	37 - 38
5. ZHODNOCENÍ PODKLADOVÝCH ÚDAJŮ	39 - 41
6. VÝSLEDKY	42 - 43
7. ZÁVĚR	44 - 45
8. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	46 - 47
9. PŘÍLOHA	48

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Obr. 1 : Srovnávací kóje pro olfaktorickou komparaci.

Obr. 2: Aratex – pachový snímač.

Obr. 3 : Načichávání z pachové konzervy.

Obr. 4: Mechanické kleště pro manipulaci s pachovými konzervami.

Obr. 5A: Stojan do kóje pro vodorovné uložení pachových konzerv.

Obr. 5B: Odkládací plocha pro uzávěr pachové konzervy.

Obr. 5C: Krycí kovová mřížka pachové konzervy.

TABELÁRNÍ PŘÍLOHA

Tab. 1: Analýza činnosti střediska metody pachové identifikace za rok 2000

Tab. 2: Analýza činnosti střediska metody pachové identifikace za rok 2001

Tab. 3: Analýza činnosti střediska metody pachové identifikace za rok 2002

Tab. 4: Analýza činnosti střediska metody pachové identifikace za rok 2003

Tab. 5: Analýza činnosti střediska metody pachové identifikace za rok 2004

Tab. 6: Analýza činnosti střediska metody pachové identifikace za rok 2005

Tab. 7: Organizační struktura Odboru služební kynologie a hipologie

1. ÚVOD

Ve své diplomové práci jsem se zaměřil na středisko metody pachové identifikace v Hradci Králové. V tomto kynologickém středisku Policie ČR, mimo dalších specializací, pracují se speciálně cvičenými služebními psi, kteří identifikují člověka podle pachu zanechaného na místě trestného činu nebo na místě jiného protiprávního jednání. Metoda identifikace, je nedílnou součástí kriminalisticko technické činnosti při odhalování a usvědčování osob páchajících trestnou činností. Rovněž tato metoda přispívá v soudním řízení jako nepřímý nebo podpůrný důkaz o vině či nevině obžalované osoby.

Dle známého přísloví je pes nejlepším přítelem člověka. Za přítelem se skrývá celosvětově nejpopulárnější doma chované zvířete, přítel, společník, ochránce, pomocník v hospodářství, asistent zdravotně postižených, záchranář, pomocník při odhalování zločinů a právě posledně zmíněné je tématem mé práce.

Pes a člověk spolu žijí už od pradávna. Z archeologických výzkumů se dozvídáme, že už v době rašelinné a bronzové vznikalo pouto mezi člověkem a psem. V tom, jak pes ve skutečnosti kdysi vypadal, se názory vědců rozcházejí.

Předchůdce dnešního Homo sapiens, tedy pračlověk, byl lovec, který neustále kočoval, veden pudem sebezáchovy opatřit si potravu. Lovil zvěř, kterou mohl udolat, tedy zvěř malou a slabou. Kolem ohniště pračlověka zůstávaly kosti a zbytky masa z ulovené zvěře. Jejich rozkládající pach lákal pradávňé šelmy k hostině. Mezi takové šelmy se řadil prapředek dnešního psa. A tak si tito pradávňí psi zvykli na to, že na zbytku lidské hostiny se snadno přiživí i oni.

O mnoho později se pes stává pro člověka strážcem jeho majetku a ochráncem jeho života. Pes byl většinou využíván jako hlídač stád a také jako lovec zvěře. Pes byl ale také společníkem člověka a od dob starověku lidé za tímto účelem psy chovali.

Od počátku 19. století se datuje rozvoj oboru kynologie. Evropa i celý svět se potácí ve válkách a „nejlepší přítel člověka“ se začíná využívat třeba jako nosič protitankových min, zpravodajský pes nebo ve strážní službě. V první světové válce byli psi používáni jako strážní, pátrači, hlídkoví, ale i jako zpravodajci a spojaři. Psi uměli vyhledávat raněné i mrtvé vojáky, pronásledovali uprchlé osoby, roznášeli různé zprávy. Později je pes využíván v pohraničí, v četnické práci jako doprovod četníka při jeho pochůzkách a v policejní službě. Zkušeností s využitím psů v první světové válce bylo využito i během II. světové války.

Kromě již výše zmíněných využití se psi naučili vyhledávat nevybuchlé bomby a miny. Bohužel byl také pes zneužíván i v koncentračních táborech, k usmrcování bezbranných lidí.

Po skončení II. světové války se psi stali trvalým „inventářem“ ozbrojených složek, kdy především společně sloužili s vojáky v hlídkové službě na státních hranicích.

V současné době jsou služební psi využíváni v různých oborech policejní činnosti. Počínaje ochranou prezidenta republiky, přes vyhledávání různých výbušných nástražných systémů, vyhledávání omamných a psychotropních látek, vyhledání akcelerantů požárů, vyhledání zbraní, vyhledání lidských ostatků, vyhledání cigaret, vyhledání pohřešovaných osob, vyhledání pachové stopy osob, až po psi v hlídkové službě k prohledávání objektů, k likvidaci výtržností, zadržení nebezpečných pachatelů, ke střežení objektů, k ochraně policejní hlídky.

2. CÍL PRÁCE

Cílem mé diplomové práce jsou metody výcviku služebních psů ve středisku metody pachové identifikace a metody identifikace pachu člověka ve středisku metody pachové identifikace.

Rozvedení samotné metody identifikace pachu a nových technických pomůcek využívaných v rámci služební kynologie Policie ČR.

3. LITERÁRNÍ REŠERŠE

3.1 Teorie pachu

Pojem pachu je definovatelný jednak z chemického, jednak z kriminalistického hlediska. Z chemického hlediska je pach jednak vjem způsobený prchavými částicemi dostávajícími se do vzduchu odpařováním nebo oddělováním z různých látek a působící na čichová nervová zakončení, respektive vjem způsobený plynnými látkami, jednak takové podráždění nervových zakončení čichového orgánu, které vzbuzuje různé – příjemné či nepříjemné pocity. Toto podráždění způsobují materiální částice, které se dostanou, až k nervovým zakončením na které působí. Z kriminalistického hlediska je pach materiální faktor, který umožňuje sledování a ztotožnění stopy. (Tremmel F., 2005)

Pachem se v obecné rovině zabývá vědní obor – odorologie, z níž se postupně oddělila kriminalistická odorologie jako samostatná kriminalisticko-technická disciplína. Pro ni je nejdůležitější ta část odorologie, která se zabývá rozpoznáváním pachů. Kriminalistická odorologie je nauka o vzniku pachu, významu a vlastnostech pachu, o metodách zjišťování pachových stop a jejich zkoumání pomocí analytických přístrojů s cílem identifikace osob, popřípadě věcí. (Musil J. a kol., 2001)

Podle váhy jednotlivých pachových molekul, podle jejich chemického složení a vlivem dalších činitelů zúčastněných na tvorbě pachové stopy (teplota, vlhkost, rychlost větru aj.) je tento pach v podobě lehkého závoje rozprostírán za osobou k zemi a tak společně s pachem chodidel a obuvi tvoří jednotlivý pachový komplex, který nazýváme pachem individuálním. Lidský pach je do svého okolí (kudy se osoba pohybuje) vyzařován všemi orgány. Podle své síly - intenzity a stálosti na povrchu země nebo předmětech rozdělujeme zmíněné součásti individuálního pachu na tři základní skupiny:

- a) **pach osobitý:** obsahuje všeobecně pocení - dýchání pokožkou, pot a odumřelou kůži odpadávající ve formě lupů a šupin.
- b) **pach regionální:** zahrnuje všechny výrazné silně čpící pachy (pohlavních orgánů, okolí řiti, z podpaždí; z dlaní, z chodidel aj.).

- c) **pach specifický:** zahrnuje skupiny pachů, které nám mixují lidský pach s pachem po obydlí, povolání, kosmetických přípravcích s pachem (oděrky) z oděvů aj. (Eis V., 1954)

Prahové koncentrace pachu je dosaženo shlukem volných atomů a molekul, které charakterizují chemické složení anorganické nebo organické látky. Vlivem zvyšování teploty se částice pachu uvolňují rychleji. Podstatu pachu osob a věcí právě tvoří tyto uvolněné částice. (Palová R., 2008)

Lidský pach tvoří pach individuální a přidružené pachy. Individuální pach vzniká při fyziologických procesech v organismu člověka. Pach vychází z těla s potem, kožním mazem, při odlupování zrohovatělé kůže - epidermis. (Kranátová M., 2001)

Přidružené pachy dělíme na:

- pachy obydlí
- pachy povolání či zaměstnání
- pachy kosmetických přípravků
- pachy dalších předmětů, které má člověk u sebe (léky, cigarety)
- pach šatů, obuvi

Ve volném terénu je lidský pach doplněn ještě dalšími přidruženými pachy:

- pach rozrušené půdy
- pach rozšlápnutých mikroorganismů
- pach rostlin
- pach prostředí, kde se pachová stopa nachází (Kranátová M., 2001)

3.2. Identifikace pachu

Metody identifikace pachu používané v současnosti jsou rozdělovány na objektivní nebo subjektivní. Objektivní metoda (přístrojová, technická, v cizí literatuře též nazývaná **olfaktronika**) je založena na zkoumání pachu pomocí přístrojové techniky, především fyzikálněchemickou metodou plynové chromatografie. Metoda subjektivní (biologická, cizím názvem **olfaktorika**) využívá především psů, cvičených na speciální pachové práce. Tuto

subjektivní metodu nazýváme, metodou pachových konzerv. Zde je však nutno poznamenat, že termín „metoda pachových konzerv“ není přesný. Pachové konzervy jsou vlastně jen způsob fixování a konzervace stop, nikoli jejich vyhodnocení. Přesto se tento termín pro pachovou identifikaci pomocí psa ustálil. Další vědou, související s metodou pachových konzerv je osmologie. Jedná se o nauku o čichu a čichovém ústrojí.(Kloubek M., Novák P., 2005)

3.2.1. Olfaktronika

Součástí kriminalistické odorologie je i přístrojové zkoumání pachů neboli olfaktronika. K tomuto zkoumání je v současnosti použitelná především chromatografická metoda řazená mezi fyzikálně- chemické metody. Tuto metodu nelze jednoznačně označit za forezní, je využívána také například ve zdravotnictví nebo v zemědělství.(Kloubek M., Novák P., 2005)

Podle Kloubka M. a Nováka P. (2005) je výhodou odorologické přístrojové analýzy proti identifikaci pomocí služebního psa její objektivnost (je založena na vědeckém základě prostřednictvím exaktního zkoumání laboratorní technikou), přesná dokumentovatelnost a následně bezproblémové použití jako důkazu. Přístrojové zkoumání pachů můžeme používat především pro identifikaci věcí (identifikace osob prostřednictvím chromatografů je teprve v začátcích, o tom viz níže), na rozdíl od metody pachových konzerv, používanou výlučně pro identifikaci osob (používání psů pro vyhledávání výbušnin nebo drog nepovažujeme za individuální identifikaci). Důkazy tohoto druhu budou prováděny formou znaleckého posudku nebo odborného vyjádření ústavu specialisovaného na znaleckou činnost, v souladu s trestním řádem a zákonem č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnících.

Vyhnálek O. (1981) uvádí, že nevýhodou přístrojové metody identifikace pachu je její nízká citlivost oproti čichovému ústrojí psa (ačkoli se jedná o nejcitlivější přístrojovou metodu). Vzhledem k tomu, že pachy jsou pouze plynné látky, je použitelný prakticky pouze jeden druh, a to chromatografie plynová. Chromatograf (přístroj užívaný při analýze touto metodou) dokáže ve velmi krátké době rozdělit směsi obsahující až několik set složek nebo i izomery jediné látky. Jeho účinnost je závislá na druhu použité techniky a je tím větší, čím menší je množství analyzovaných směsí. Nejmodernější přístroje jsou vybavené procesorem a nejen registrují chromatogram, tedy kvalitativní složení zkoumané směsi, ale automaticky

zaznamenávají i poměrné zastoupení jednotlivých složek ve směsi, použitelné ke kvantitativní analýze. Bez ohledu na výstup dat z chromatografu bude finální vyhodnocení analýzy pachu, tj. zpravidla přiřazení pachu konkrétnímu objektu, vždy úkolem odborníka (znalce provádějícího analýzu).

Velmi dobrých analytických výsledků na poli individuální identifikace lze dosáhnout spojením plynové chromatografie s hmotnostní spektrometrií. Tyto systémy jsou označovány jako GC/MS- systémy. Hmotnostní spektrometr je zde využíván namísto detektoru plynového chromatografu. Ke každé detekované látce je přiřazeno její hmotnostní spektrum. Spektrální analyzátor je schopen zachytit přes tisíc molekulových hmotností s dostatečnou rozlišovací schopností a rychlým spektrálním záznamem. Z důvodu reprodukovatelnosti spekter a využití jejich informací, které obsahují, je nutné řízení systému a interpretace výsledků pomocí počítače se záznamovým médiem. (Vyhnálek O., 1981)

Chromatografické přístroje v kriminalistické praxi v České republice existují, avšak jsou zatím používány toliko k identifikaci neznámých látek, jako jsou drogy, léčiva nebo hnojiva. Tímto systémem v současnosti disponuje Kriminalistický ústav v Praze. K identifikaci osob se u nás přístrojová analýza pachu zatím nepoužívá. (Kloubek M., Novák P., 2005)

Perspektivně však lze usuzovat, že vyhodnocování výsledků chromatografické analýzy bude prováděno i u pachu lidského. Záviset zde bude na skutečnosti, zda charakteristické znaky individuálnosti pachu budou mít kvalitativní či kvantitativní charakter. V kriminalistické praxi bude častější složitější varianta, kdy individuálnost pachu bude spočívat v kvalitativních i kvantitativních markantech. Zatímco v jednodušší variantě bude rozhodovat přítomnost těch nebo oněch charakteristických složek pachu, složitější případ bude u všech charakteristických složek vyžadovat co nejpřesnější vyčíslení poměrů jejich množství. Bohatost spektra pachových látek a jejich možná variabilita u téže osoby bude vyžadovat statistické zpracování dat dostatečně velikých souborů analýz. Výsledek přesto nebude vždy jednoznačný, podobně jako u jiných druhů složitých expertiz, založených na pravděpodobnosti výskytu kombinace jednotlivých znaků (např. analýza mikrostop, daktyloskopie). Navíc vzhledem k extrémní komplikovanosti celého procesu identifikace lze očekávat celkově nižší podíl využitelných stop než u jiných druhů kriminalisticko-

technických stop. Je jasné, že takto složitý a nákladný postup bude využíván pouze u nejzávažnějších druhů kriminality.(Vyhnálek, O. – Suchánek, J., 1993)

3.2.2. Olfaktorika

„Kriminalistická olfaktorika je metodou kriminalistické techniky sloužící k identifikaci konkrétní osoby, která má vztah k události, jež je předmětem trestního řízení, a to prostřednictvím touto osobou vytvořené pachové stopy. Každý člověk zanechává svoji pachovou stopu jako hmotný odraz své činnosti na místech svého doteku, pohybu nebo pobytu vždy, a to nezávisle na své vůli. Olfaktorická metoda pachové identifikace je založena na poznání, že každý člověk je nositelem individuálního pachu, který je geneticky podmíněn a je stálým projevem jeho životních funkcí. Zjišťování toho, zda má konkrétní osoba vztah k události, jež je předmětem trestního řízení, provádí se porovnáváním pachových stop a vzorků pachu prověřovaných osob, které jsou fixovány v pachových konzervách. Olfaktorické porovnávání pachů provádí se s využitím čichových vlastností speciálně vycvičeného psa.“(Kloubek M., 2008)

Paradoxní charakter využívání kriminalistické olfaktoriky jako důkazního prostředku v trestním řízení vyplývá z toho, že kriminalistická olfaktorika je sice obecně jako důkazní prostředek uznávána, avšak při svém využití v jednotlivých konkrétních trestních případech je často zpochybnována. Námitky proti věrohodnosti kriminalistické olfaktoriky většinou vycházejí ze skutečnosti, že se česká kriminalistická olfaktorika opírá, a to v naprosté většině, o empirické poznatky oboru služební kynologie. Kriminalistická olfaktorika je doposud, z hlediska vědecké kriminalistiky, identifikační metodou hybridního charakteru. Je tomu tak proto, že její první dvě fáze, a to sejmutí pachové stopy a odebrání pachového vzorku porovnávané osoby, plně náleží do oboru kriminalistické techniky, kdežto třetí fáze, kterou je komparace pachové stopy s pachovým vzorkem osoby, dosud náleží do oboru služební kynologie. K porovnávání pachů zde není využívána přístrojová technika, ale fyziologická funkce čichu speciálně vycvičeného psa, tedy živého organismu, který má funkci pachového biodetektoru.(Straus J. a kol., 2005)

3.3. Metoda pachové identifikace.

Metoda pachové identifikace je metodou kriminalistické techniky, která slouží ke ztotožnění individuálního pachu osoby s jím vytvořenou pachovou stopou namísto činu. Metoda pachové identifikace je součástí evidence trestního řízení. Osoba zanechává svoji pachovou stopu jako hmotný odraz své činnosti nezávisle na svojí vůli. Metoda pachové identifikace je založena na poznání, že každá osoba je nositelem svého individuálního pachu, který je geneticky podmíněn a je stálým projevem jeho životních funkcí.

Metoda individuální pachové identifikace osob olfaktorickou metodou probíhá ve třech na sebe navazujících etapách. První etapou je sejmутí pachové stopy – otisku pachové stopy (OPS), druhou etapou je odebrání pachového vzorku konkrétní osobě – pachový vzorek osoby (PVO) a třetí etapou je pak vlastní kriminalistická olfaktorika – komparativní metoda pachové identifikace (MPI). (ZP ŘSPP, č.9/2009)

3.3.1. Postup při snímání pachové stopy (OPS)

Pachové stopy (OPS) jsou podle § 113 trestního řádu zpravidla snímány při ohledání místa trestného činu (místa vyšetřované události), nebo výjimečně na místech s vyšetřovaným trestným činem přímo souvisejících – např. dodatečně nalezené osobní vozidlo, které pachatel použil ke spáchání trestného činu, věci ztracené nebo odhozené při útěku z místa činu a podobně (distanční trestné činy). Pachové stopy (OPS) se nacházejí na místě trestného činu téměř vždy. Mohou však být sneseny (například průjezdem velkého množství motorových vozidel), odstraněny totální destrukcí místa (požáry, výbuchy), nebo pokryty chemikálií, která by mohla poškodit čichový orgán psa (kyselina, čpavek, atd.). Pachatel však nemůže změnit individuální charakter pachové stopy, kterou zanechal na místě trestného činu. I při použití rukavic a ochranných návleků na dolní končetiny osoba zanechává svoji pachovou stopu.

Pachové stopy mají vždy latentní charakter. Místa výskytu pachových stop však mohou být vyznačena trasologicky, například prostřednictvím otisků v prachu, krvi, měkkých materiálech, nanesením viditelných nečistot, potu, kožního mazu a dalších známek kontaktu osoby s okolím.

Latentní pachové stopy jsou vyhledávány na místech předpokládaného kontaktu pachatele, nebo předpokládaného místa spadu okem neviditelných mikročástic odloučených z jeho těla. Pachové stopy se proto zajišťují všude tam, kde je možno na základě prvotních poznatků rekonstruovat průběh skutkového děje (kontaktu a pohybu zúčastněných osob).

Pokud nelze konkrétní místo kontaktu přesně určit, pokryje se pachovými snímači větší plocha tam, kde se dal pohyb pachatele s největší mírou předpokládat.

Místa k sejmutí pachových stop jsou v zásadě volena podle míst, kde lze očekávat intenzivní kontakt pachatele. Prvním místem je předpokládaná trasa příchodu a odchodu pachatele. Při vniknutí do objektu například na překonávaném zámku, při prolézání sklepním okénkem na jeho rámu. V objektu na zásuvkách nábytku, klikách dveří, nebo na doličných věcech, například použité zbrani, případně na těle mrtvol, se kterou pachatel manipuloval. V automobilu řízeném pachatelem na volantu, sedačce, řadící páce a odkládacích prostorách.

Nevhodným místem pro snímání pachových stop jsou vlhká místa, neboť pachový nosič (arater) zvlhne a v uzavřené sklenici může dojít k degradaci pachové stopy. Nevhodným místem je například jílovité bláto, neboť omezuje možnost zanechání pachové stopy.

Pachové stopy je možno snímat i z předmětů ukrytých v klidné vodě (v proudu dochází k mechanickému snesení pachu při posouvání předmětu po dně). Předmět vyzvednutý z vody musí být sušen pomalu, bez proudění vzduchu a zvyšování teploty, neboť by došlo k odvětrání pachu. Jímání pachu může v tomto případě trvat až pět dní.

Při vyhledávání pachových stop je z taktických důvodů dávana přednost místům pevně spojeným s místem spáchání trestného činu (terénem), neboť to značně omezuje možnost úmyslné inscenace důkazu o přítomnosti osoby, jestliže neměla před vyšetřovanou událostí na tato místa přístup.

Pachové stopy jsou především vyhledávány a zajišťovány při ohledání místa činu některého ze zvlášť závažných trestných činů násilného nebo mravnostního charakteru, dále v případě trestného činu majetkové povahy s větší škodou, při použití nástražného výbušného systému, pokud zůstal zachován nebo nespouštěn, případně u trestných činů náročných

z hlediska jejich objasnění, které jsou spáchány sériově, nebo je zde podezření na inscenaci stop na místě ohledání, například při podezření, že mohlo dojít k pokusu o zakrytí trestného činu vraždy fingováním sebevraždy nebo nešťastné náhody.

Před snímáním pachových stop musí být místo střeženo proti vstupu nepovolaných osob. Pokud je místo trestného činu mezi spácháním skutku a zahájením ohledání porušeno pohybem a pobytem většího množství osob, snímání pachových stop nebude provedeno. Snímání pachových stop musí být prvním kriminalisticko technickým úkonem, kterým se zahajuje zajišťování kriminalistických stop na místě činu.

Snímání pachové stopy provádí kriminalistický technik a v případě hodného zvláštního zřetele povod specialista ze střediska metody pachové identifikace. Sejmuté pachové stopy musí být vždy uvedeny přímo v protokolu o ohledání místa činu, jsou označovány od pořadového čísla 1 a mají tvořit nepřerušovanou řadu.

Místa sejmutí pachových stop musí být dokumentována fotograficky (případně na videozáznamu) a dislokačním náčrtkem. Z protokolu o ohledání místa činu by mělo být zřejmé, jaké je zde pachové pozadí, případně rušivé vlivy, které mohou vést k znehodnocené pachových stop. Ten kdo pach z otisku pachové stopy snímá, je povinen dbát na to, aby nepoškodil či neznehodnotil jiné stopy. Při manipulaci s pachovými snímači nesmí docházet k jejich kontaminaci, neboť to je základní podmínka věrohodnosti pachové stopy.

Pokud je pachová stopy snímána ze stopy komplexní nebo také lze říci ze stopy obsahující vícenásobnou informaci (pistole použitá ke spáchání trestného činu nese stopy pachové, daktyloskopické, mechanoskopické, balistické, biologické popřípadě molekulárně biologickou – DNA) musí být sejmuta jako první, a to způsobem, který vyloučí poškození dalších stop. Mezi komplexní stopy náleží vlasy a ochlupení nalezené na místě činu (obory trichologie a genetiky).

Pachová stopa může být zajištěna již z jednoho vlasu nebo ochlupení s váčkem. V případě že váček chybí, je nutno pro pozdější komparaci zajistit pach nejméně z pěti kusů (záleží na množství usazeného kožního mazu a potu). Vlasy a ochlupení se vkládají do snímače, kde jsou ponechány až do komparace. K snímání pachových stop musí být zásadně použity pouze

sterilní pomůcky. Jedná se o latexové rukavice (chirurgické rukavice) peán nebo pinzetu, textilní snímač obchodní značky aratex, aluminiovou fólii obchodní značky alobal a skleněnou láhev předepsaného standardního tvaru se vzduchotěsným uzávěrem a bezpečnostní sáček (speciální pevný sáček z plastické hmoty k uložení pachové konzervy, který nelze po uzavření bez porušení otevřít a který je označen nezaměnitelným evidenčním číslem s kontrolním ústřížkem se shodným evidenčním číslem bezpečnostního sáčku).

Pachový snímač (aratex) je pinzetou vyjmut z obalu (sklenice), přiloží se počesanou stranou na pachovou stopu a obal se ihned uzavře. Pachový snímač se překryje alobalem většího rozměru a zatíží, případně převáže nebo přelepí lepicí páskou.

Po uplynutí doby potřebné k sejmutí pachové stopy je alobal sejmut a pachový snímač se pinzetou vloží zpět do obalu, který se ihned uzavře. Tím je vytvořena pachová konzerva. Minimální doba potřebná k sejmutí otisku pachové stopy je 30 minut, pokud je otisk pachové stopy snímán krátce po spáchání trestného činu z předmětů s nimiž měl pachatel dlouhodobý kontakt.

V případech, kdy od spáchání trestného činu uplynula delší doba, nebo se na místě činu vyskytly rušivé vlivy, je nutno dobu snímání otisku pachové stopy prodloužit až na několik hodin, případně dnů.

Pachová konzerva se zajištěnou pachovou stopou musí být neprodleně (aby nedošlo k záměně) po sejmutí otisku pachové stopy opatřena řádně vyplněným štítkem modré barvy s číslem stopy a policista, který odpovídá za ohledání místa činu, nebo psovod specialista vyplní záznam o odběru otisků pachových stop.

Při snímání pachové stopy z menších předmětů se na alobal, větší než je rozměr pachového snímače, pinzetou rozprostře pachový snímač, do kterého se pinzetou vloží předmět, ze kterého chceme sejmut otisk pachové stopy. Alobal s pachovým snímačem a předmětem se zabalí. Po uplynutí doby potřebné k sejmutí pachové stopy se předmět pinzetou vyjme a pachový snímač se pinzetou vloží do obalu, který se ihned uzavře. Pokud se jedná o velmi malé předměty, které se vejdu do obalu pachového snímače, mohou se pinzetou vložit přímo do obalu co nehlouběji k pachovému snímači a obal se ihned uzavře. Po uplynutí doby

potřebné k sejmutí pachové stopy, se předmět pinzetou vyjme a obal s pachovým snímačem se ihned uzavře.

Z hlediska důkazní věrohodnosti je zcela nepřijatelné během ohledání odnášet menší předměty z místa kde byly nalezeny a snímat pachovou stopu na jiném místě. Pokud se tak stane z důvodu nebezpečí z prodlení, například pro rychle se šířící požár nebo hrozící výbuch, je nutno dokumentovat místo nálezů a pouze pokud se jedná o velmi malý předmět nebo jeho část, uloží se před transportem přímo do sklenice nebo bezpečnostního sáčku.

Se sterilním pachovým snímačem musí být manipulováno vždy pouze sterilními nástroji. Jestliže při manipulaci dojde ke kontaminaci pachového snímače, tento nesmí být použit ke snímání pachu. Pokud dojde ke kontaminaci již sejmuté pachové stopy, musí být zrušena a o zrušení proveden zápis do protokolu o ohledání.

Vedle záznamu o sejmutí pachových stop do protokolu o ohledání místa činu vypracuje ten, kdo pachové stopy snímal, také tiskopis protokolu o odběru pachových stop. Originál je odeslán s pachovými konzervami a kopie založena jako příloha protokolu o ohledání místa činu.

Doručení pachových stop na územně příslušné středisko pachové identifikace zajistí do 48 hodin policista, který odpovídá za ohledání místa činu, a to spolu s dokumentací zajištěných otisků pachových stop.

Pachové konzervy s pachovými stopami se převážejí výhradně ve standardizovaném, k tomu účelu určeném kufru. Pokud kriminalistický technik ze závažných důvodů nemůže předat pachové konzervy s dokumentací zajištěných pachových stop osobně, může být tímto úkolem v mimořádných případech pověřen jiný policista, který je předává v zapečetěném obalu. Zapečetění provede výhradně kriminalistický technik, který zajišťoval pachové stopy na místě činu.

Osoby přítomné při zajišťování pachové stopy zásadně nesmí být přítomny při následujících úkonech s odebráním pachového vzorku osoby a při olfaktorické komparaci a to pro nebezpečí vytvoření přenosového (nepravého spojovacího) pachu. (ZP ŘSPP, č.9/2009)

3.3.2. Postup při odběru pachového vzorku osoby (PVO)

Pachové vzorky ke komparaci s pachovými stopami jsou osobám odebírány k důkazu jejich přítomnosti na místě trestného činu (vyšetřované události), nebo prokázání kontaktu s doličným předmětem. Podrobit se tomuto úkonu je povinen každý, bez ohledu na své procesní postavení. Například se může jednat o pramen důkazu křivé výpovědi svědka, který tvrdí, že na místě trestného činu nikdy nebyl. Ke splnění této zákonné povinnosti může být osoba po výzvě a poučení se souhlasem státního zástupce donucena také fyzickým překonáním jejího odporu (§ 114 odst. 4 tr.ř.).

Pachové vzorky jsou pro účely trestního řízení odebírány podle § 114 odst. 2 tr.ř. Zpravidla jsou porovnáváné osobě odebírány pachové vzorky na dva pachové snímače, přičemž každý je uložen do samostatného obalu. V případě potřeby, například při vyšetřování sériové trestné činnosti, je odebíráno odpovídající množství pachových vzorků. Odebírání pachových vzorků (PVO) mohou provádět pouze proškolení policisté, kteří jsou téhož pohlaví jako porovnávaná osoba.

Pokud je odběr pachového vzorku prováděn u zadržené osoby, k níž policejní orgán podává státnímu zástupci vazební podnět, je třeba, pokud je to možné, provést odběr pachového vzorku ještě před jejím případným dodáním do vazební věznice. Je tomu tak z důvodu vyloučení pachového pozadí věznice a rizika přenosových pachů.

Při zajišťování pachových vzorků od více osob v téže trestní věci, musí každý jednotlivý pachový vzorek pro vyloučení vzniku nežádoucího spojovacího pachu odebrat jiný policista na jiném místě. Přitom je nezbytné, aby všechny osoby byly umístěny odděleně a pod neustálým dozorem. Porovnávaná osoba nesmí sama manipulovat s pachovým snímačem.

Pachové vzorky doručí proškolený policista do 48 hodin na středisko metody pachové identifikace k provedení olfaktorické komparace, a to společně s originálem protokolu o odběru pachového vzorku osoby.

Pachové vzorky musí být převáženy výhradně ve standardizovaném, k tomu účelu určeném kufru. Pokud ze závažných důvodů nemůže pachové vzorky předat osobně

proškolený policista, který je odebíral, může být tímto úkolem pověřen jiný policista, který je předá v zapečetěném obalu. Zapečetění obalu provede výhradně proškolený policista, který odebíral pachové vzorky osoby.

Z důvodu vyloučení rizika vzniku zavlečení nežádoucího spojovacího pachu mezi pachovým vzorkem osoby a otiskem pachové stopy, nesmí být přítomen u odběru pachového vzorku policista, který byl přítomen na místě snímání otisku pachové stopy, nebo při předběžných a prvotních úkonech prováděných s osobou, které má být odebrán pachový vzorek. Z uvedeného důvodu je nutno tuto skutečnost před odběrem zkontrolovat podle trestního spisu.

Při odebírání pachových vzorků jsou používány stejné prostředky jako u snímání otisku pachové stopy.

Proškolený policista vyjme sterilním nástrojem pachový snímač z obalu a tímto nástrojem jej přiloží podezřelé osobě na holé tělo z boku v oblasti pasu, kde se nechá působit po dobu nejméně 20 minut. Nedoporučuje se přikládat snímač na místa regionálních pachů (místa výskytu apokrinních žláz), neboť tato místa jsou charakteristická vysokou koncentrací potu, což může v hermeticky uzavřené pachové konzervě způsobit degradaci pachové stopy.

Při přikládání pachového snímače je nutno postupovat tak, aby byla vyloučena kontaminace pachového snímače. Podezřelá osoba se pachového snímače nesmí z důvodu nebezpečí přenosového pachu dotýkat rukama (lidské ruce jsou nejčastějším prostředkem přenosu pachu jiné osoby do pachové směsi pachového vzorku osoby. Po uplynutí doby 20 minut se stejným nástrojem pachový snímač sejme a uloží do obalu (pachové konzervy), který je opatřen řádně vyplněným štítkem červené barvy a obal se ihned uzavře.

Při snímání pachového vzorku osoby nesmí být porovnávaná osoba oblečena do oděvu s intenzivním pachem nebo oděvu cizí osoby.

Bezprostředně po odběru pachových vzorků musí být vloženy do bezpečnostních sáčků, jejichž číslo je následně zapsáno do protokolu o snímání otisku pachových stop a odběru pachového vzorku osoby.

Policejní orgán následně standardním způsobem dožádáním, stejně jako u jiných kriminalistických expertiz, požádá o provedení olfaktorické komparace. V příloze odesílá na středisko metody pachové identifikace protokol o ohledání místa činu s přílohami a protokol o odběru pachových vzorků osoby. (ZP ŘSPP, č.9/2009)

3.3.3. Olfaktorická komparace – metoda pachové identifikace (MPI)

Porovnání pachové stopy sejmuté na místě trestného činu a pachovým vzorkem (PVO) ztotožňované osoby, lze olfaktorickou metodou potvrdit nebo vyloučit přítomnost pachu porovnávané osoby na místě, kde byl spáchán trestný čin nebo kontakt osoby s doličným předmětem.

Pachové konzervy s otisky pachových stop i pachové vzorky osoby mají být použity k porovnávání pachů nejdříve po 24 hodinách od jejich snímání a nejdříve 10 hodin po dodání na odborné pracoviště, jestliže není z důvodu nebezpečí z prodlení nutno provést porovnání dříve. Důvodem je vyvíjení a stabilizace pachu v pachových konzervách.

Olfaktorická komparace se provádí pouze na jednom pracovišti a neopakuje se na jiném, a to pro riziko přenosového pachu. Otisk pachové stopy může být opakovaně použit pro srovnání s dalšími pachovými vzorky (PVO).

Před zahájením olfaktorické komparace musí být provedena kontrola náhodné zajímavosti otisku pachové stopy. Za pachovou konzervu s otiskem pachové stopy z objasňovaného případu je umístěna cvičná pachová stopa a služebnímu psovi je dán k načichání cvičný pachový vzorek se shodným pachem. Pokud služební pes mine pachovou konzervu případu a označí pouze cvičnou pachovou konzervu, je náhodná zajímavost pachové konzervy zkoumaného případu vyloučena. Označí-li však pes jinou pachovou konzervu, nelze ji pro další srovnání pachů použít. Stejným způsobem se postupuje i při zjišťování náhodné zajímavosti u pachového vzorku osoby, pokud se provádí kontrolní porovnání mezi

pachovými vzorky. Teprve po tomto ověření psovod specialista započne s porovnáváním pachových konzerv z objasňovaného případu.

Po nasátí pachového vzorku je služební pes na vodítku uveden k řadě pachových konzerv, přičichává k jednotlivým srovnávaným pachovým konzervám postaveným v řadě sedmi stanovišť a provádí rozlišení pachů, přičemž pachovou konzervu se shodným pachem označí nacvičeným způsobem (zpravidla zalehnutím). Psovod specialista se musí chovat tak, aby žádným způsobem nemohl ovlivnit nalezení pachové stopy případu. Psovod specialista se po dobu vlastní olfaktorické komparace zásadně zdržuje mimo zorné pole psa (za psem) a nevydává žádné zvuky, které by mohly psa při výkonu ovlivnit.

Následně psovod specialista změni pořadí pachových konzerv v řadě a pokračuje ve srovnání pachů. Označí-li služební pes pachovou konzervu, umístí ji kynolog specialista na jiné místo a srovnávání pachů opakuje. Je-li stejná pachová konzerva označena stejným služebním psem opakovaně, vyjme psovod specialista označenou pachovou konzervu z řady a provede kontrolní výkon. Při kontrolním výkonu služební pes nesmí označit žádnou pachovou konzervu. Psovod specialista poté vrátí původní pachovou konzervu do řady a po třetím shodném označení je možno srovnávání pachů považovat za průkazné.

V případě, že služební pes srovnávanou pachovou konzervu neoznačil, srovnávání pachů se opakuje, neboť jak vyplynulo z předchozího výkladu, pes je cvičen také k tomu, aby neoznačil žádnou pachovou konzervu, jestliže jí čichem neidentifikoval. To se podle mnohaletých zkušeností může projevit také tak, že pes neoznačí pachovou konzervu s extrémně nízkou pachovou složkou genetického základu. Neoznačí-li pes pachovou konzervu ani podruhé, znamená to, že pachová shoda nebyla zjištěna a porovnání je negativní.

Pokud jsou srovnávány pachové konzervy s otiskem pachové stopy z míst, která mají intenzivní charakteristický pach (například benzinové čerpací stanice, lakovny, prodejny masných výrobků a další), vřazují se do srovnávací řady také pachové konzervy s otiskem pachové stopy stejného pachového pozadí, což platí i při porovnávání pachových vzorků. Rovněž v případě porovnávání pachového vzorku osoby afrického nebo asijského etnika se doporučuje vřazovat do srovnávací řady také pachové konzervy s otiskem pachové stopy

stejného etnika. Tímto způsobem má být eliminována námitka, že i když se jedná o psa kategorie „čistý“, mohl by se při komparaci řídit pachovým pozadím.

Prostřednictvím uzavřeného televizního okruhu nebo s použitím jednocestného průhledu (tzv. francouzské zrcadlo) může být olfaktorické komparaci přítomen obhájce nebo státní zástupce. Přítomnost kohokoliv jiného než psovoda přímo v kóji je nežádoucí, neboť vždy ruší psa ve výkonu. Na předchozí žádost policejního orgánu, obhájce (obviněného) nebo státního zástupce může být o olfaktorické komparaci pořízen dokumentační videozáznam. (ZP ŘSPP, č.9/2009)

3.3.4. Varianty porovnávání pachů.

a) pachový vzorek osoby (PVO) se srovnávanými pachovými stopami (OPS), tedy od osoby k místu,

b) otisk pachové stopy (OPS) s pachovým vzorkem osoby (PVO), tedy od místa k osobě.

c) otisk pachové stopy (OPS) s otisky pachových stop (OPS), tedy pachové stopy z různých míst porovnávají mezi sebou ke ztotožnění série trestných činů páchaných stejnou osobou.

d) pachový vzorek osoby (PVO) s pachovým vzorkem osoby (PVO) jako revize původního a kontrolního pachového vzorku při podezření ze záměny.

O každém srovnávání pachů je veden srovnávací diagram, který tvoří přílohu odborného vyjádření o výsledku porovnání. Diagram graficky znázorňuje průběh pachové zkoušky. Kynolog specialista vypracuje ve smyslu § 105 trestního řádu odborné vyjádření, jehož nedílnou součástí je srovnávací diagram, který odešle dožadujícímu policejnímu orgánu. (Cach O., 2003)

3.3.5. Materiálně technické vybavení pracoviště metody pachové identifikace

Odborné pracoviště, kde je prováděna olfaktorická komparace musí mít následující prostory:

Srovnávací kóje o rozměrech 12 x 2 m s neklouzavým povrchem, která je chráněna před hlukem a rušivými pachy, dobře osvětlená, o stálé teplotě 18°C – 22°C (s možností vytápění), minimální vlhkost 60%, je klimatizovaná, omyvatelná, vhodně umístěné pozorovací okno (jednocestný průhled) a stacionárně zabudovanou kameru. Místnost je vybavena sedmi posty pro umístění pachových konzerv s rozchodem 100 cm, příručními policemi k odkládání pachových konzerv, manipulačním stolem se zásuvkami, menším stolem pro potřeby načichávání, nosičem na pachové konzervy, nádobou pro psí pamlsky, teploměrem, tlakoměrem, vlhkoměrem a germicidním zářičem pro sterilizaci prostředí.

Sterilizační místnost minimálních rozměrů cca 3 x 3 m, která je vybavena přívodem studené a teplé vody a dvojitým dřezem, parním autoklávem, sterilizátorem, horkovzdušnou sušičkou (min. obsah 60 l), sterilizačními bubny, kovovými podnosy na nástroje, dostatečným množstvím kovových pouzder na sterilní nástroje, manipulačním stolem se zásuvkami, policemi k odkládání použitých obalů, policemi k odkládání sterilních obalů, roštěm na odkapávání obalů, germicidním zářičem pro sterilizaci prostředí a průmyslovou myčkou nádobí.

Sklad potřeb pro zhotovování pachových konzerv, který navazuje na sterilizační místnost, s minimálním rozměrem 3 x 3 m. Tato místnost je vybavena policemi na materiál, dostatečnou zásobou obalů s víčky, standardizovanými pachovými snímači, hliníkovými fóliemi, štítky na obaly, tiskopisy, bezpečnostními sáčky, dostatečnou zásobou kufrů pro přepravu pachových konzerv, dostatečnou zásobou peánů, pinzet, tampónových a háčkových kleští.

Sklad pachových konzerv, jehož velikost je určována předpokládaným počtem uložených pachových konzerv, který je dostatečně osvětlený, suchý, větratelný, vytápěný a uspořádaný tak, aby skladované pachové konzervy nebyly vystaveny přímému slunečnímu záření. Místnost musí být vybavena policemi o hloubce cca 60 cm, dvěma manipulačními stolky, přenosnými schůdky k policím.

Dále ke středisku metody pachové identifikace náleží kancelář psovodů specialistů, která je mimo jiné vybavena kompletním počítačem se speciálním programem na metodu pachové identifikace, monitorem a záznamovým zařízením napojeným na stacionární kameru ve srovnávací místnosti, a dále prostorem pro ustájení služebních psů v typizovaném kotci, který musí být řešen tak, aby byla služebním psům zaručena v době odpočinku dokonalá psychická i fyzická regenerace.

Pachové konzervy jsou vyřazovány po třech letech od jejich doručení na odborné pracoviště metody pachové identifikace. Tato lhůta může být prodloužena na základě žádosti příslušného policejního orgánu nejdéle o další tři roky. U trestných činů s vysokou společenskou nebezpečností vyzve odborné středisko metody pachové identifikace policejní orgán, který o olfaktorickou komparaci požádal o souhlas s vyřazením pachových konzerv. Pokud tak vyzvaný policejní orgán neučiní do 60 dnů, má se za to, že s vyřazením souhlasí. Vyřazování pachových vzorků se provádí po dvou letech.

Do současné doby byla střediska metody pachové identifikace pro potřeby evidence a zpracování odborných vyjádření vybavena pro vlastní potřebu pouze lokálními PC, přičemž evidence nebyla zcela jednotná. Tuto problematiku řeší závazný pokyn policejního prezidenta, kterým je uveden do celostátního provozu informační systém metody pachové identifikace (IS MPI) kdy věcným gestorem je odbor kynologie a hipologie policejního prezidia. (ZP ŘSPP, č.9/2009)

3.4. Historie metody pachové identifikace.

Metoda pachové identifikace se začala v bývalém Československu prosazovat až okolo roku 1975. Informace o této metodě byly až do roku 1993 považovány za tajné, metoda byla využívána, jako operativní prostředek kriminální služby.

Rulc J. (2004) uvádí, že samotná metoda pachových konzerv byla zavedena do služeb bývalého Československého Sboru národní bezpečnosti na základě zkušeností získaných z tehdejší NDR. Samotnou metodu a její realizaci přivezli kolem roku 1974 příslušníci bývalého SNB v čele s MVDr. Danielem Stankem, který byl v této době hlavním veterinářem Pohraniční stráže. Zároveň bylo zřízeno první pracoviště, které se touto problematikou

zabývalo a to v nově zřízeném dřevěném objektu v areálu Městské správy Veřejné bezpečnosti Tuchoměřicích v Praze.

Jednalo se o první pracoviště, které mělo sloužit k zavedení metody pachových konzerv na bezpečnostní útvary. Později bylo pracoviště přesunuto do Břežan u Prahy.

V roce 1975 zde byly zahájeny první kurzy, které byly svým zaměřením jedinečné v tehdejší Československu. Od roku 1975 se budovala na území tehdejšího státu další provizorní střediska k provádění této metody, z nichž se postupně stala režimová pracoviště v působnosti kriminální služby.

Nejdříve byla zřízena ve Východoslovenském kraji Krajskou správou veřejné bezpečnosti v Košicích. Od roku 1975 byla využívána pro potřeby Krajského ředitelství Banské Bystrici, kde bylo zřízeno pro využívání této metody samostatné pracoviště. Potom byla zřízena i další střediska, která byla postupně dislokována v Praze, Plzni, Ústí nad Labem, Ostravě, Brně, Českých Budějovicích, Bratislavě a Hradci Králové.

Po roce 1995 byla služební kynologie zařazena u PČR pod službu pořádkové a železniční policie včetně dotčených odborných pracovišť metody. V roce 1996 byla metoda přiřazena k nově budovanému Odboru kynologie a hipologie policejního prezidia ČR.

Kranátová M (2001) ve své práci uvádí, že v 50. - 60. letech byla v NDR vyvinuta nová metoda s využitím speciálně cvičených služebních psů. Jedná se o metodu pachové identifikace (MPI). V České republice se již v padesátých letech zabýval rozlišováním pachů a označováním osob Dr. Vilém Eis. Jeho výzkumy a poznatky byly krůček od současné metody pachové identifikace. V roce 1977 byla vydána pod Č.j. VB/F - 021/R-77 Směrnice pro využívání metody pachových konzerv ve Sboru národní bezpečnosti.

3.5. Právní aspekty metody pachové identifikace.

Metoda pachové identifikace je v rámci dokazování používána nejvíce v případech vražd, ale také v případech ublížení na zdraví, loupežných přepadení, násilných trestných činů mravnostního charakteru nebo trestných činů spojených s omezováním osobní svobody, jestliže se jedná o skutky s vysokou společenskou nebezpečností. Tato metoda je využívána

rovněž v případě výskytu nástražných výbušných systémů, pokud nedošlo k jejich iniciaci, a dále u anonymních písemností, jestliže se jedná o případy únosů, vydírání a nebezpečného vyhrožování. Metoda může být také využita, jestliže se prokazatelně jedná o zvláště závažnou pokračující majetkovou trestnou činnost stejného pachatele. Chtěli bychom zdůraznit, že metoda pachové identifikace aktuálně získává zásadní význam jako prostředek operativně pátrací, ale i možný důkazní prostředek v případech politicky motivovaného terorismu.(Kloubek M., 2003)

V případě pachové identifikace je přípustná aktivní přítomnost obhajoby, která může navrhovat náhodné pořadí zařazovaných pachových konzerv, případně vznášet protesty a připomínky. Přítomni mohou být také přibraní znalci, u neodkladného úkonu soudce, dozorový státní zástupce, případně další osoby. V současné praxi jsou jako svědci k hlavnímu líčení předvolávány osoby, které se zúčastnily jednotlivých etap metody pachové identifikace, a soud by měl mít i pro třetí etapu k dispozici protokolární záznam.(Novák P., 2004)

Přes dosti frekventované využívání metody pachové identifikace v praxi, nebyla ani při poslední rozsáhlé novelizaci trestního práva procesního (zákon č. 265/2001 Sb.) tato metoda kodifikována, a to přesto, že došlo k rozsáhlé kodifikaci důkazních prostředků do té doby vedených jako metody kriminalistické. (Nett, A, 1991)

Současná situace je proto charakteristická tím, že metoda pachové identifikace je v soudní praxi považována za důkaz svého druhu (*sui generis*) neopakovatelný (před soudem) a soud tento důkaz provádí podle velmi obecného ustanovení § 89 odst. 2 trestního řádu, tedy v každém jednotlivém případě soud *de facto* hledá právo. Není ovšem divu. Metoda individuální pachové identifikace prostřednictvím speciálně vycvičeného psa jako živého nástroje se dosud nestala součástí znaleckých oborů kriminalistiky, případně kynologie. Metoda je sice ukotvena ve velmi objemném souboru objektivních empirických poznatků, základní výzkum provedený na bázi vědeckých experimentů však dosud chybí.(Novák P., 2004)

Vantuch P.,(2008) uvádí, že v praxi dochází někdy k tomu, kdy soud založí odsuzující výrok pouze na existenci jedné nebo několika pachových stop jako jediného důkazu, nebo tímto podpůrným a nepřímým důkazem pouze doplňuje jiné nepřímé a podpůrné důkazy. V takovýchto případech jde o to, zda důkazní hodnota výsledků pachové identifikace je

taková, aby umožnila soudu dospět k závěru o vině obžalovaného, i když neexistují přímé důkazy, které by jej usvědčovaly ze spáchání trestné činnosti, pro níž byl obžalován. Autor po rozboru současné právní úpravy obsažené v trestním řádu, rozhodnutí Ústavního a Nejvyššího soudu, stejně jako příkladů z praxe dospívá k závěru, kdy mohou pachové stopy sloužit jako důkaz pro rozhodnutí soudu o vině obžalovaného a kdy nikoliv.

4. MATERIÁL A METODY

4.1. Metoda výcviku služebního psa s použitím pamlsku.

4.1.1. Výběr psa

K výcviku na metodu pachové identifikace je vhodné vybírat fenu ve stáří 12 měsíců s velmi dobrým zdravotním stavem, prostou dysplazie kyčelních a loketních kloubů. Fena má být dostatečně žravá, pevných nervů, s dobrou socializací a návykem k uzavřeným místnostem s hladkým povrchem.

4.1.2. Kontakt psovoda se psem

Ponechat dostatečně dlouhou dobu na navázání kontaktu před započítím výcviku. V této fázi navazování kontaktu se psem ještě nevodíme psa do kóje. Postupně zjišťujeme, jaké pamlsky nejraději přijímá a v kterou dobu je aktivní. Dále sledujeme jaká forma pochvaly je pro psa dostačující.

4.1.3. Příprava nácviku mimo kóji a v kóji

Před zahájením výcviku je nutné psa řádně vyvenčit a očistit. Před vstupem do kóje, očistíme psovi končetiny a břicho. Cvik „SEDNI“ před psovodem a cvik „LEHNI“ za chůze u nohy s odložením, cvičíme pomocí pamlsků mimo kóji. Dále cvičíme přivyknutí psa na pevný úvaz a odchod psovoda. V další fázi přivykáme psa na prostředí kóje (Obr. 1) a cvičíme opět za pomoci pamlsků cvik „SEDNI“ před psovodem a cvik „LEHNI“ za chůze u nohy v kóji. Přivykáme psa na úvaz v kóji a na klidné chování.

4.1.4. Nácvik zájmu o načichávání do pachové konzervy v ruce a vyhledávání v řadě.

Psa na úvazu posadíme před sebe a v pravé ruce držíme pachovou konzervu. Do levé ruky si vložíme pamlssek, který ukážeme psovi a položíme jej na víčko pachové konzervy. Dáme povel „ČICHEJ“ a pachovou konzervu přiblížíme psovi k čenichu, čímž mu umožníme pamlssek sebrat. Po několika opakováních víčko pachové konzervy, teď již používáme vlastní

PVO (pachový vzorek osoby), odšroubujeme a pokračujeme tím, že pamlsek dáme na aratex (pachový snímač obr. 2) a při načichávání jej psovi vyklopíme. V další fázi pak psovi levou rukou zakrýváme oči. V poslední fázi máme pamlsek v dlani pravé ruky a po slyšitelném načichávání jej vhodíme psovi do tlamy (obr. 3). Současně s načicháváním v ruce nacvičujeme i vyhledávání v řadě. Dáme psovi načichat pachovou konzervu v ruce, kdy pes zároveň sebere pamlsek. Poté viditelně odneseme pachovou konzervu, kterou umístíme do řady na post číslo 1 a na víčko pachové konzervy položíme pamlsek. Vracíme se k psovi na úvaz, v této fázi si musíme naplánovat, jak budeme k psovi přicházet a celý postup až po vstup do řady provádět vždy stejným způsobem. Psa odvážeme, dáme povel „HLEDEJ“ a vycházíme spolu se psem do řady. Z víčka si pes sebere pamlsek a při tom dostane povel dle způsobu provedení označení „LEHNI“. Další pamlsek dostane při splnění cviku. Psa necháme ležet v místě, kde z víčka sebral pamlsek a pokračujeme o dva metry dál. Vrátime se pro psa, pochválíme jej a odvedeme na úvaz. Při dalším postupu dáváme pachové konzervy do řady na další posty, řadu prodlužujeme až do požadovaného počtu. V další fázi postupujeme dle načichávání a posty v řadě bez pachových konzerv stále nepravidelně střídáme.

4.1.5. Načichávání a vyhledávání vlastního pachu psovoda.

O nácviku si vedeme jednoduchý přehled, ve kterém bude zřejmé, na které místo v řadě jsme dali pachovou konzervu a jak pes reagoval.

První fázi jsme provedli v předešlé kapitole.

V druhé fázi dáme psovi znovu načichat vlastní pachový vzorek osoby a do řady bez pachových postů již dáme novou nepoužitou pachovou konzervu s vlastním pachovým vzorkem osoby (PVO). V této fázi již pes vychází do řady na povel sám, psovod postupně vychází za psem.

Ve třetí fázi, dáme psovi načichat vlastní silný otisk pachové stopy (OPS) a pak ji dáme do řady mezi bez pachové posty tak jako s pachovým vzorkem osoby.

Čtvrtá fáze, dáme psovi načichat vlastní silný otisk pachové stopy a do řady bez pachových postů umístíme nový nepoužitý vlastní otisk pachové stopy. Sílu pachu otisku pachové stopy postupně snižujeme, až se dostaneme k velmi slabým pachům.

V páté fázi již použijeme do řady klamné pachové konzervy. Nyní po celou dobu musíme dbát na četnost použití pachových konzerv. Budeme-li používat stejné klamné pachové konzervy častěji, přestává je pes rozlišovat a bere je jenom jako součást, kterou zná a přechází je. Dáme načichat vlastní pachový vzorek osoby a do řady umístíme slabý cizí pachový vzorek osoby, za který opět dáme do řady vlastní pachový vzorek osoby. Postupně doplňujeme řadu klamnými pachovými vzorky osoby, které dále zesilujeme, až jsou stejně silné jako vlastní pachový vzorek osoby. Vlastní pachový vzorek osoby pak zeslabujeme, až do doby kdy ještě pes pach rozliší.

V šesté fázi dáme psovi načichat vlastní pachový vzorek osoby a do řady dáme slabý cizí otisk pachové stopy, za ní umístíme vlastní silný otisk pachové stopy. Postupně doplníme celou řadu slabých klamných otisků pachových stop. Dále pokračujeme zesilováním klamných otisků pachových stop a zeslabováním vlastních otisků pachových stop.

4.1.6. Načichávání a vyhledávání cizího pachu.

Způsob nácviku je stejný jako u vlastního pachu psovoda. Zpočátku bychom neměli snímat pachy osob, které chovají zvířata, silně kouří, používají silné parfémy, pracují v intenzivním pachovém prostředí a podobně.

V době, kdy už pes dobře rozlišuje cizí pachy, necháváme si pachy nasnímat jinou osobou.

4.1.7. Načichávání a vyhledávání více cizích pachů v jednom dni.

Po úspěšném rozlišení cizího pachu, dáme psu na úvazu pamlsků a odvedeme jej mimo kóji, nejlépe do kotce. Po několika hodinách, asi po 3 hodinách, psa přivedeme opět do kóje a provedeme další rozlišení cizího pachu.

Postupně snižujeme časový rozestup až na 20 minut. Poté již psa neodvádíme do kotce, ale necháváme ho na úvazu v kóji.

4.1.8. Přechod na praktické případy.

Před tím, než přistoupíme k praktickému využití služebního psa, provedeme několik porovnání na praktických případech, které porovnal jiný pes a označil zde shodný pach.

4.1.9. Praktické použití.

Abychom mohli psa vždy odměnit, je třeba připravit si k případu ústřížek z pachového vzorku osoby, který připravujeme vždy 24 hodin předem. Zpočátku připravíme k porovnání případy se silnými pachy, abychom psa neznejistili a nevedli do stresu.

4.1.10. Udržovací trénink.

Po několika případech cca 1 – 5, záleží na zátěži, kterou musel pes na porovnání vynaložit, provedeme tréninkově porovnání, kde si napravujeme nedostatky, které se objevily při praktickém použití. Pokud se nám tyto nedostatky nepodaří odstranit, nemůžeme se služebním psem pokračovat v praktickém porovnávání.

4.2. Mechanické kleště pro manipulaci s pachovými konzervami.

Při samotné olfaktorické komparaci je v jejím průběhu nutné měnit posty pachových konzerv v řadě z důvodu zamezení fixace psa na testovaný objekt jinými smysly než čichem. Psovod specialista musí pachové konzervy odebírat z řady za pomoci peánu nebo mechanickými kleštěmi pro manipulaci s pachovými konzervami. Toto se provádí z důvodu zamezení kontaminace pachových konzerv pachem psovoda specialisty.

Manipulační kleště mají splňovat nároky na snadnou ovladatelnost, bezporuchovost, nenáročnou údržbu. Prototyp vyvinul O. Cach (obr 4.) a k přípravě této technické pomůcky bylo použito lyžařské hůlky. Z konce lyžařské hůlky byl odstraněn bodec a nahrazen upravenou čelist'ovou brzdou jízdního kola, která je ovládaná ocelovým lankem uloženým v plastovém pouzdře. Lanko je ukončeno ovládací pákou umístěnou pod držadlem hůlky. Jejich výhodou je, že se psovod nad PK nenahýbá, tudíž spad jeho pachu do PK je menší.

Oproti odebírání pomocí peánu, nedochází k přenosům pachů, protože sklenice je zachycena pouze z vnější strany.

4.3. Stojan do kóje pro vodorovné uložení pachových konzerv

Stojan do kóje pro vodorovné uložení pachových konzerv (obr. 5 A) je konstruován s požadavky na robustnost, údržbu a snadnou manipulaci s konzervami. Pachové konzervy se vkládají do stojanu horizontálně a uzávěr se odkládá vedle na podložku (obr. 5 B). Dbá se na nezaměnitelnost uzávěrů konzerv. Jednotlivé posty jsou opatřeny odnímatelnou kovovou mřížkou (obr. 5 C) k zabránění kontaminace pachového snímače. Pes načichává pachový oblak z levé strany, čímž dochází k menšímu spadu slin a jiných kontaminantů z čenichu a hlavy psa do pachové konzervy. Podstatné je, že pachový snímač zůstává více uchráněn a zachován v nezměněné podobě pro eventuální další komparaci jiným psem. Opakovaná pozitivní (negativní) komparace vykazuje vyšší důvěryhodnost a sílu testu. Původní uložení pachových konzerv je možné střídat. Obměnou experimentu dosahujeme zamezení fixace psa na porovnávaný objekt jinými smysly než čichem.

Způsob vedení psa kolem stojanu je shodný s olfaktorickou komparací, kdy pachové konzervy jsou umístěny vertikálně na podlaze. Jediný rozdíl s „vertikálním uložením“ je ten, že pes nalezenou pachovou shodu označí na tomto stojanu **zasednutím**. Při snížení výšky stojanu lze provádět označení **zalehnutím**.

4.4. Analýza výslednosti olfaktorické komparace střediska metody pachové identifikace Hradec Králové.

Tabulky analyzují činnost střediska metody pachové identifikace Hradec Králové v letech 2000 – 2005. Struktura tabulek udává trestné činy dle charakteru ve sloupcích a počty zpracovaných odborných vyjádření v jednotlivých řádcích.

Jak je patrné z předkládaných tabulek (Tab. 1 – Tab. 6) jsou v prvním řádku uvedeny počty konkrétních přijatých případů a počty zajištěných pachových stop k olfaktorické komparaci z míst trestných činů. Ve druhém řádku jsou uvedeny počty skutečně zpracovaných případů a počet zpracovaných pachových stop olfaktorickou komparací. Třetí řádek v tabulkách jsou počty případů, kdy pes označil konkrétní pachovou shodu s pachovým

vzorkem osoby. Totéž je uvedeno ve čtvrtém řádku, kde je uveden počet individuálních pachových shod s konkrétní osobou. V pátém řádku jsou uvedeny počty vyloučených osob, což znamená, že pes při olfaktorické komparaci neoznačil individuální pach osoby. Přesto je i tento výsledek hodnocen kladně.

Tabulku doplňují počty pachových vzorků osob ke konkrétním případům a to jak k násilné trestné činnosti, majetkové trestné činnosti i k ostatní trestné činnosti. Dále jsou zde uvedeny počty pachových vzorků osob, které byly vytipovány operativním šetřením příslušníků kriminální policie nebo jiných složek policie.

5. ZHODNOCENÍ PODKLADOVÝCH ÚDAJŮ

Základní výcvikové metody služebních psů pro pachové práce jsou obecně rozepsány v různých publikacích a knihách. Metoda pachové identifikace je však tak specifická, že do současné doby nebyla zpracována žádná odborná kniha nebo ucelená publikace, která by se zabývala výcvikovými metodami psa pro olfaktorickou komparaci pachových stop člověka.

I když se uvedená výcviková metoda na základě podávání pamlsků, jeví jako běžná výcviková metoda, není to tak jednoznačné. Při samotném výběru štěněte pro tento výcvik se hledí na zdravotní stav, příjem potravy, temperament a podobně. Z mnoha důvodů, specifických pro metodu pachové identifikace, se pes učí pro něho zcela nepřírozené úkony. Je to pohyb v uzavřené kóji kde povrch podlahy tvoří linoleum a samotné nároky na psychiku psa jsou zde vysoké. Ve středisku metody pachové identifikace v Hradci Králové se stal případ, kdy, během výcviku, byla vyřazena fena ve stáří 18 měsíců, neboť se psychicky nevyrovnala s pohybem po linoleu v uzavřeném prostoru.

Bc. Kranátová ve své bakalářské práci uvádí, že pro metodu pachové identifikace se vybírají výhradně feny, které jsou sterilní. Je pravdou, že všichni kastráti, ať feny nebo psi jsou v práci klidnější, adaptabilnější na prostředí a lépe přijímají potravu. S tímto tvrzením se neztotožňuji a jsem toho názoru, že pokud pes nebo fena nemají zdravotní problémy nebo problémy s temperamentem, v žádném případě bych je nekastroval. U fen se v průběhu hárání vyskytuje jistá nesoustředěnost nebo nezájem o práci, ale tento problém se řeší použitím jiné feny, která se nehárá. Psovodi specialisté připravují nebo mají k dispozici vždy dva psy a na každém středisku metody pachové identifikace jsou minimálně dva psovodi specialisté.

Metoda výcviku za použití pamlsku je u některých středisek metody pachové identifikace, doplňován předkládáním tenisového míčku. Tento tenisový míček zde hraje roli jakési odměny a nabytí soustředěnosti pro další výcvik.

Psa, který ovládá **vertikální** metodu olfaktorické komparace pachu v řadě, je obtížné přecvičit na metodu **horizontální**, která pracuje se stojanem. Při všech ostatních výhodách horizontální metody je přecvičení nejobtížnější částí výcviku. Optimální řešení tedy, takřka výhradně, spočívá ve výcviku nového psa.

Vývojově mladší horizontální uspořádání nepřineslo zlepšení z pohledu úspěšnosti komparace, avšak eliminuje myšlená rizika spojená s kontaminací pachového snímače psem.

Evidentně (horizontální uložení) zamezuje kontaktu psa s pachovou konzervou, což při vertikálním uložení není plnohodnotně zabezpečeno.

Pachové konzervy jsou základním prvkem olfaktorické komparace ve středisku metody pachové identifikace.

Při manipulaci s pachovými konzervami ve srovnávací kóji nesmí dojít ke kontaminaci pachového snímače. Tento problém byl původně řešen současným použitím jednorázových chirurgických rukavic a sterilního peánu. Toto řešení však nebylo dostačující, neboť pudr v rukavicích sám o sobě představuje kontaminant, dále hrozil spad biologického materiálu z osoby manipulující s konzervami z důvodu příliš těsné blízkosti pachovému snímači i při použití sterilizovaného peánu, kdy nelze ověřit dostatečnou účinnost samotné sterilizace. Navíc část čelistí peánu zasahuje do vnitřního prostoru pachové konzervy. Na rozdíl od peánu manipulační kleště uchopují pachovou konzervu po obvodu a zachovávají žádoucí vzdálenost manipulátora.

Tato nová technická pomůcka byla zkonstruována a poprvé použita ve středisku metody pachové identifikace Hradec Králové. V současné době jsou tyto manipulační kleště používány na všech pracovištích metody pachové identifikace v rámci Policie ČR.

Aby bylo možné provádět olfaktorickou komparaci, je nutné vytvořit optimální podmínky pro psa, který načichává pachový oblak z pachové konzervy.

Současný trend pachové identifikace je takový, že pachové konzervy jsou umístěny na podlaze ve srovnávací kóji a stavějí se vertikálně do řady. Pes, po vypuštění do řady připravených pachových konzerv, načichává odpařovaný pachový oblak nad pachovou konzervou. Nyní nastává problém, kdy z čenichu a hlavy psa dochází ke spadu slin, chlupů, částic zaschlé pokožky a jiného biologického materiálu, který kontaminuje pachové konzervy. Tyto konzervy po určité době, kdy jsou uschovány ve skladu pachových stop z míst činů či ve skladu pachových vzorků osob, následně ztrácejí pachovou hodnotu. Konzervy se musí ze sbírky vyřadit dříve než je předepsaná doba, obzvláště je-li pach nasnímaný do pachového snímače slabý.

Z těchto důvodů bylo v roce 2005 ve středisku metody pachové identifikace Hradec Králové pristoupeno k řešení tohoto problému. Po konzultacích a zhlédnutí některých středisek metody pachové identifikace v Nizozemí, byl zpracován projekt na stěnu pro horizontální uložení pachových konzerv. Původní projekt byl řešen tak, že by byla postavena

pevná stěna, do které by se pachové konzervy umísťovaly vodorovně, ale z ekonomických důvodů nebyl tento záměr realizován. Následně bylo přikročeno k vytvoření kovové stěny, která je mobilní, stabilní a snadno udržovatelná. Byla zde řešena i ta možnost, že by stěna byla vyrobena z plastu. Takovéto řešení bylo záhy zamítnuto, vzhledem k tomu, že stěna je nestabilní a při kontaktu psa se stěnou by mohlo dojít k poškození pachových konzerv a následnému poranění psa.

V současné době se stojan pro vodorovné uložení pachových konzerv bude využívat k výcviku nových psů ve středisku metody pachové identifikace v Brně. Prozatím je tento stojan ve fázi testování, než bude zaveden pro potřebu služební kynologie.

Ve své práci jsem chtěl porovnat některé metody pachové identifikace v zemích západní Evropy s naší metodou identifikace pachu, ale není to možné, jelikož země západní Evropy vedou tyto metody pod utajením.

Analýza výslednosti střediska metody pachové identifikace v Hradci Králové je rozvržena do pěti let od roku 2000 do roku 2005.

V této době vykonávali stabilně olfaktorickou komparaci čtyři feny plemene německý ovčák a ve funkci psovodů specialistů jsou ustanoveni dva policisté.

Jak je patrné z předkládaných statistických údajů nejvyšší nárůst trestné činnosti, obzvláště násilné, je v letech 2003 a 2004. Tento nárůst trestné činnosti byl ve značné míře ovlivněn ekonomickými a bezpečnostními vlivy v dané době. Naopak nejpříznivější rok z hlediska páchaní trestné činnosti je rok 2005. Toto se projevilo i v počtu ztotožněných osob jak u násilné trestné činnosti, tak u majetkové trestné činnosti.

6. VÝSLEDKY

V analýze výslednosti střediska metody pachové identifikace Hradec Králové v letech 2000 až 2005 jsem se zaměřil především na násilnou a majetkovou trestnou činnost.

V daném období let 2000 až 2005 bylo celkem zajištěno 5323 otisků pachových stop. V roce 2000 bylo zajištěno 924 otisků pachových stop z čehož 59 OPS (6,3%) tvoří násilná trestná činnost a 840 OPS (90,9%) činí majetková trestná činnost. Dále bylo v roce 2000 provedeno celkem 145 individuálních ztotožnění pachu z toho 17 (1,8%) individuálních shod u násilné trestné činnosti a 119 (12,8%) individuálních shod u majetkové trestné činnosti.

V roce 2001 bylo celkem zajištěno 854 otisků pachových stop. U násilné trestné činnosti bylo zajištěno 65 OPS (7,6%) a u majetkové trestné činnosti 711 OPS (83,2%). V tomto roce bylo individuálně ztotožněno 160 otisků pachových stop, z toho 23 OPS (2,6%) u násilné trestné činnosti a 124 OPS (14,5%) u majetkové trestné činnosti.

Rok 2002 byl počtem zajištěných otisků pachových stop druhý nejvýraznější a to s celkovým počtem 935. Z tohoto počtu bylo zajištěno 63 OPS (6,7%) u násilných trestných činů a 846 OPS (90,4%) u majetkových trestných činů. Individuálně ztotožněno bylo celkem 129 otisků pachových stop z čehož 17 OPS (1,8%) pro násilnou trestnou činnost a 106 OPS (11,3%) pro majetkovou trestnou činnost.

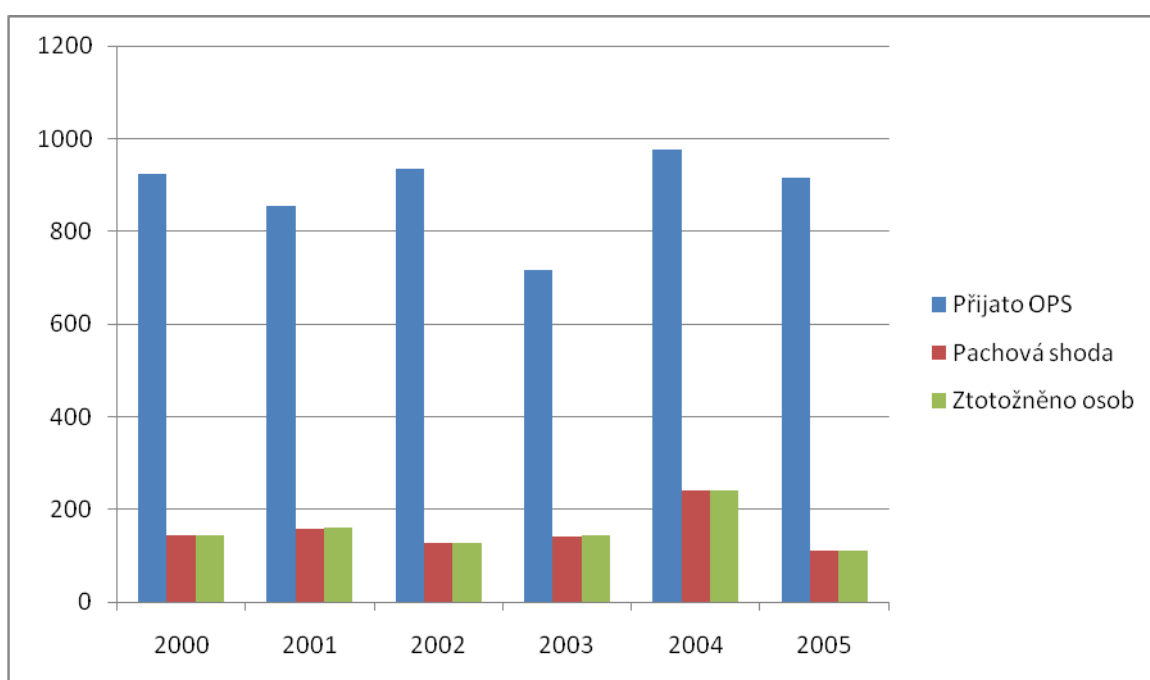
Za rok 2003 bylo celkem zajištěno 718 otisků pachových stop. Pro násilnou trestnou činnost bylo zajištěno 78 OPS (10,8%) a pro majetkovou trestnou činnost bylo zajištěno 604 OPS (84,1%). Bylo 144 otisků pachových stop individuálně ztotožněno, což činí 23 OPS (3,2%) násilné trestné činnosti a 115 OPS (16,0%) majetkové trestné činnosti.

V roce 2004 bylo celkem zajištěno 977 otisků pachových stop a z toho bylo zajištěno 76 OPS (7,7%) pro násilnou trestnou činnost a 851 OPS (87,1%) pro majetkovou trestnou činnost. Z celkového počtu zajištěných otisků pachových stop bylo v roce 2004 individuálně ztotožněno 242 otisků pachových stop. Z individuálně ztotožněných otisků jich bylo 38 OPS (3,8%) ztotožněno s násilnou trestnou činností a 190 OPS (19,4%) ztotožněno s majetkovou trestnou činností.

V roce 2005 bylo celkem zajištěno 915 otisků pachových stop. Z toho 65 OPS (7,1%) z násilné trestné činnosti a 794 OPS (86,7%) z majetkové trestné činnosti. Dále bylo v tomto roce individuálně ztotožněno 112 otisků pachových stop z toho 15 OPS (1,6%) pro násilnou trestnou činnost a 81 OPS (8,8%) pro majetkovou trestnou činnost.

Jak je patrné z celkové analýzy sledovaného období let 2000 až 2005 nejvyšší počet zajištěných otisků pachových stop byl v roce 2004. A v témže roce bylo provedeno nejvíce individuálních ztotožnění pachů s konkrétní osobou a to jak u násilné trestné činnosti, tak u majetkové trestné činnosti.

Graf 1: Zajištěné pachové stopy a ztotožněné pachové stopy.

7. ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo zaměření na metody výcviku služebních psů ve středisku metody pachové identifikace a metody identifikace pachu člověka ve středisku metody pachové identifikace.

Vlastní olfaktorická komparace vychází z obecných poznatků o pachu a jeho zkoumání. Z hlediska kriminalistické odorologie je tato oblast dále členěna na kriminalistickou olfaktoriku, čili zkoumání pachů pomocí přístrojové techniky a kriminalistickou olfaktoriku kde se využívá čichu speciálně cvičených služebních psů. Členěním a výzkumem se v poslední době zabýval pan Kloubek a toto rozvádí ve své publikační činnosti.

Hlavním úkolem diplomové práce byly výcvikové metody služebních psů na olfaktorickou komparaci. Zde je základním požadavkem řádný výběr psa pro tuto metodu a vztah psovoda specialisty k psovi. Při výcviku je třeba brát v úvahu psychickou náročnost kladenou na psa, ale i na psovoda. Zcela záměrně je při této metodě využíváno plemeno německý ovčák, neboť se jedná o velice adaptabilní, klidné a všestranné plemeno. Německý ovčák splňuje všechny požadavky při olfaktorické komparaci.

V minulosti byla snaha zapojit do výcviku i jiná plemena, která mají výborné čichové předpoklady. Ve středisku metody pachové identifikace Hradec Králové cvičil pan Cach k této metodě pachové identifikace fenu plemene basset hound, která čichovými vlastnostmi předčila feny Německého ovčáka. Při výcviku se však projeví negativní povahové vlastnosti tohoto plemene jako je tvrdohlavost a značná nechuť k absolutní poslušnosti. Nepodařilo se zajistit motivační prvek, který by zabezpečil každodenní spolehlivou práci feny.

Vzhledem ke specifické samotné olfaktorické komparace je potřeba zachování čistoty nasnímaného pachu v pachové konzervě. Z tohoto důvodu byla vyrobena technická pomůcka a to mechanické kleště pro manipulaci s pachovými konzervami. Její výhody jsou zejména v tom, že osoba manipulující a pachovými konzervami je dostatečně vzdálena od pachového snímače a je zde zamezen kontakt čelistí kleští s vnitřní částí pachové konzervy. Je zde tedy zamezeno kontaminaci pachového snímače – aratexu. Další nemalou výhodou je také jednoduché ovládání mechanických kleští.

Dalším sledovaným úkolem bylo testování stojanu do kóje pro vodorovné uložení pachových konzerv. I tento úkol byl řešen ve středisku metody pachové identifikace Hradec

Králové. Zde byl navržen projekt a zkonstruován první stojan, který splňoval nároky na výcvik a provádění samotné olfaktorické komparace. Opět se zde sledovalo, zachování čistoty pachového snímače v pachové konzervě. Tohoto bylo dosaženo oddělením pachové konzervy od čenichu a hlavy psa kovovou mřížkou, kterou po použití vždy vysterilujeme. V současné době bude tento stojan testován při výcviku nových psů ve středisku metody pachové identifikace v Brně.

Metoda pachové identifikace v rámci Policie ČR je současné době na vysoké úrovni a to i v evropském měřítku. Což je doloženo analýzou výslednosti střediska metody pachové identifikace Hradec Králové. Nebylo však možné provést toto porovnání se státy západní Evropy jelikož výcvikové metody a samotná olfaktorická komparace je vedena pod utajením a Spojené státy americké například tuto metodu vůbec nepoužívají.

8. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

CACH, O.: Referát, Instrukčně metodické zaměstnání psovodů specialistů,

Plzeň – Bílá Hora, 2003

EIS, V.: Pachové práce služebních psů,

Naše vojsko, Praha, 1954, 114 s.

KLOUBEK, M.: Vyhledávání a zajišťování pachových stop,

Kriminalistický sborník, 2003, roč. 47, s. 33-36

KLOUBEK, M., NOVÁK, P.: Metoda pachové identifikace prostřednictvím speciálně

cvičeného psa: aktuální stav, prognóza

Kriminalistika, 2005, roč. 49, s. 58-64

KLOUBEK, M.: Kriminalistická metoda olfaktorické identifikace osob,

Dizertační práce, Policejní akademie, Praha, 2008, 99 s.

KRANÁTOVÁ, M.: Kynologie ve službách ozbrojených sborů v České republice,

Bakalářská práce, Policejní akademie, Praha, 2001.

MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J.: Kriminalistika,

C.H.Beck, Praha, 2001, 583 s.

NETT, A.: Pachová stopa jako důkaz v trestním řízení,

Kriminalistický sborník, 1991, č. 6, s. 275

NOVÁK, P.: Některé sporné důkazní prostředky v trestním řízení,

Rigorózní práce UK, Praha, 2004

- PALOVÁ, R.: Kriminalistická odorologie a možnosti využití práce se psem,
Bakalářská práce UTB, Zlín, 2008
- RULC, J.: Referát Instrukčně metodické zaměstnání psovodů specialistů Policie ČR,
Plzeň – Bílá Hora, 2004
- STRAUS, J.: Kriminalistická technika,
Aleš Čeněk, Plzeň, 2005, 415 s.
- TREMMEL, F.: Kriminalisztika,
Dialóg – Campus Kiadó, Budapest, 2005, 239 s.
- VANTUCH, P.: Pachová stopa jako důkaz v trestním řízení,
Trestně právní revue, 2008, č. 4
- VYHNÁLEK, O.: Chromatografické metody v kriminalistické chemické expertize,
Československá kriminalistika, 1981, č. 4, s. 363
- VYHNÁLEK, O., SUCHÁNEK, J.: Kriminalistická odorologie,
Kriminalistický sborník, 1993, č. 12, s. 549
- ZÁVAZNÝ POKYN Ředitele služby pořádkové policie, ZPŘSPP č. 9/2009, kterým se
stanoví postup policistů na úseku činnosti služební kynologie

9. PŘÍLOHA

Obr. 1 : Srovnávací kóje pro olfaktorickou komparaci

Obr. 2: Aratex – pachový snímač

Obr. 3 : Načichávání z pachové konzervy

Obr. 4: Mechanické kleště pro manipulaci s pachovými konzervami.

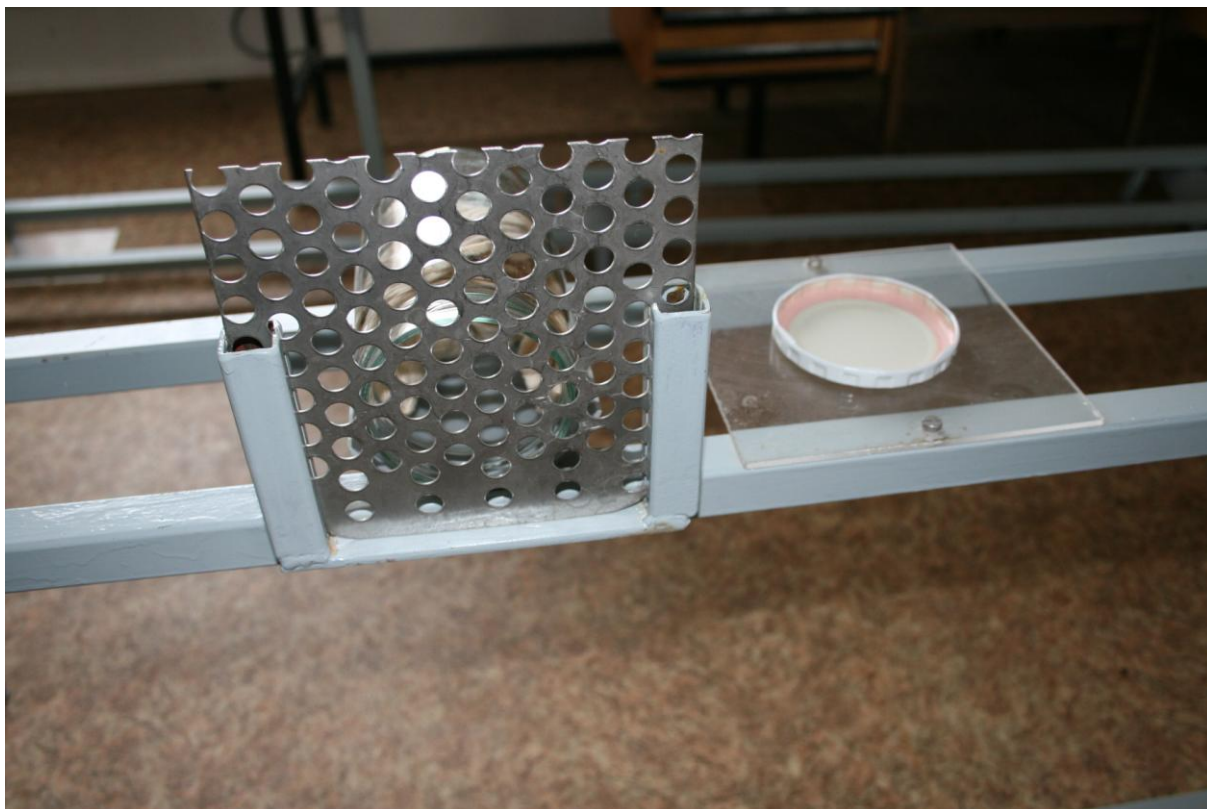
Obr. 5A: Stojan do kóje pro vodorovné uložení pachových konzerv

Obr. 5B: Odkládací plocha pro uzávěr pachové konzervy

Obr. 5C: Krycí kovová mřížka pachové konzervy.

Tab. 1: Výsledná činnost střediska metody pachové identifikace za rok 2000

ROK 2000				
	NÁSILNÉ	MAJETKOVÉ	OSTATNÍ	CELKEM
PŘIJATÝCH PŘÍPADŮ/ OPS	36/59	714/840	20/25	770/924
ZPRACOVANÝCH PŘÍPADŮ/ OPS	23/45	350/405	15/21	388/471
PŘÍPADŮ S PACHOVOU SHODOU	17	119	8	144
ZTOTOŽNĚNÝCH OSOB	17	119	9	145
VYLOUČENÝCH OSOB	29	296	13	338

PVO k případům: 285 PVO volných: 32

Tab. 2: Výsledná činnost střediska metody pachové identifikace za rok 2001

ROK 2001				
	NÁSILNÉ	MAJETKOVÉ	OSTATNÍ	CELKEM
PŘIJATÝCH PŘÍPADŮ/ OPS	43/65	585/711	62/78	694/854
ZPRACOVANÝCH PŘÍPADŮ/ OPS	38/63	371/480	25/37	434/580
PŘÍPADŮ S PACHOVOU SHODOU	22	124	13	159
ZTOTOŽNĚNÝCH OSOB	23	124	13	160
VYLOUČENÝCH OSOB	41	356	24	421

PVO k případům: 297 PVO volných: 11

Tab. 3: Výsledná činnost střediska metody pachové identifikace za rok 2002

ROK 2002				
	NÁSILNÉ	MAJETKOVÉ	OSTATNÍ	CELKEM
PŘIJATÝCH PŘÍPADŮ/ OPS	38/63	717/846	18/26	773/935
ZPRACOVANÝCH PŘÍPADŮ/ OPS	49/81	336/417	16/21	401/519
PŘÍPADŮ S PACHOVOU SHODOU	16	106	6	128
ZTOTOŽNĚNÝCH OSOB	17	106	6	129
VYLOUČENÝCH OSOB	70	312	15	397

PVO k případům: 262 PVO volných: 7

Tab. 4: Výsledná činnost střediska metody pachové identifikace za rok 2003

ROK 2003				
	NÁSILNÉ	MAJETKOVÉ	OSTATNÍ	CELKEM
PŘIJATÝCH PŘÍPADŮ/ OPS	60/78	510/604	25/36	595/718
ZPRACOVANÝCH PŘÍPADŮ/ OPS	25/37	269/325	8/12	302/374
PŘÍPADŮ S PACHOVOU SHODOU	23	113	6	142
ZTOTOŽNĚNÝCH OSOB	23	115	6	144
VYLOUČENÝCH OSOB	14	212	6	232

PVO k případům: 236 PVO volných: 41

Tab. 5: Výsledná činnost střediska metody pachové identifikace za rok 2004

ROK 2004				
	NÁSILNÉ	MAJETKOVÉ	OSTATNÍ	CELKEM
PŘIJATÝCH PŘÍPADŮ/ OPS	56/76	678/851	35/50	769/977
ZPRACOVANÝCH PŘÍPADŮ/ OPS	79/123	410/513	19/26	508/662
PŘÍPADŮ S PACHOVOU SHODOU	38	190	14	242
ZTOTOŽNĚNÝCH OSOB	38	190	14	242
VYLOUČENÝCH OSOB	85	326	12	423

PVO k případům: 302 PVO volných: 73

Tab. 6: Výsledná činnost střediska metody pachové identifikace za rok 2005

ROK 2005				
	NÁSILNÉ	MAJETKOVÉ	OSTATNÍ	CELKEM
PŘIJATÝCH PŘÍPADŮ/ OPS	48/65	631/794	42/56	451/915
ZPRACOVANÝCH PŘÍPADŮ/ OPS	43/47	254/310	27/29	324/386
PŘÍPADŮ S PACHOVOU SHODOU	15	80	16	111
ZTOTOŽNĚNÝCH OSOB	15	81	16	112
VYLOUČENÝCH OSOB	32	234	13	279

PVO k případům: 235 PVO volných: 60

Tab. 7: Organizační struktura Odboru služební kynologie a hipologie.

